

Dorota Żuchowska-Skiba*

W kierunku integracji – znaczenie serwisów społecznościowych dla osób niepełnosprawnych w Polsce

STRESZCZENIE

Współczesne społeczeństwa zmieniają się pod wpływem nowych technologii, nie pozostaje to bez wpływu na sytuację osób niepełnosprawnych. Dla tego środowiska nowoczesne rozwiązania medialne i informatyczne mogą stać się szansą na pełne włączenie do głównego nurtu życia społecznego, jednak wymaga to wykorzystania tkwiącego w nich potencjału przez osoby niepełnosprawne. Ich nieobecność w przestrzeni internetowej wynikająca z braku dostępu do nowych technologii lub kompetencji do ich używania powoduje, że obszar ten staje się kolejną przestrzenią wykluczenia tej kategorii społecznej. Ma to szczególnie duże znaczenie dziś, gdy mamy do czynienia ze swoistą ewolucją technologii internetowej. Web 2.0, zwłaszcza serwisy społecznościowe tworzą nowe pole sprzyjające procesom integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem. W związku z tym podstawowym celem tego rozdziału będzie ukazanie znaczenia, jakie serwisy społecznościowe odgrywają dla integracji społecznej osób niepełnosprawnych we współczesnej Polsce.

Słowa kluczowe: media społecznościowe, sieci społeczne, integracja, wykluczenie, Web 2.0, niepełnosprawność.

* AGH Akademia Górniczo-Hutnicza im. St. Staszica w Krakowie, Wydział Humanistyczny, Katedra Socjologii Gospodarki i Komunikacji Społecznej, Gramatyka 8a nr 106a, 30-071 Kraków; e-mail: zuchowska-dorota@gmail.com

ZNACZENIE SERWISÓW SPOŁECZNOŚCIOWYCH DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Technologie komunikacyjne i nowe media pozwalają osobom niepełnosprawnym realizować aktywności, które dotąd były dla nich nieosiągalne lub utrudnione ze względu na istniejące ograniczenia w rzeczywistości społecznej (Goggin, Newell: 2003: 13). Wynika to z tkwiącego w nich potencjału umożliwiającego szerszy dostęp do informacji, edukacji, usług, handlu, zatrudnienia oraz rozrywki. W tym kontekście technologie internetowe postrzegane są jako narzędzia umożliwiający integrację osób niepełnosprawnych (Ellis, Kent 2011: 2). Nowoczesne technologie mogą jednak stać się również nową przestrzenią wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych z powodu ich niedostępności dla tej kategorii społecznej (Foley, Ferri 2012: 192).

Istnienie barier w dostępie do nowoczesnych technologii nabiera dziś szczególnego znaczenia wraz z dokonującą się zmianą w technologiach komputerowych i nadejściem technologii Web 2.0. Internet w czasach Web 1.0 służył przede wszystkim do upowszechniania treści (Aghaei, Nematbakhsh, Farsani 2012: 1–2). Niedostępność tej technologii dla osób niepełnosprawnych wykluczała je z dostępu do informacji. Powstanie technologii Web 2.0 spowodowało zmiany w sposobach użytkowania sieci. Dziś użytkownicy Internetu przestali być jedynie biernymi odbiorcami treści i zaczęli sami je tworzyć (Patel 2013: 411). Dzięki temu powstają i rozwijają się serwisy społecznościowe, takie jak: blogi, fora i grupy dyskusyjne, portale społecznościowe, w ramach których kształtują się grupy użytkowników tworzące społeczności oparte na współpracy. Sprawia to, że obecnie sieć Web 2.0 jest określana jako sieć społeczna (Gibson 2007: 1). Nieobecność osób niepełnosprawnych w mediach społecznościowych, wynikająca z niedostępności dla nich tych serwisów, powoduje wykluczenie z przestrzeni pozwalającej na udział

w wirtualnych społecznościach tej kategorii społecznej (Ellis, Kent 2011: 118). Stanowi to istotny problem, gdyż brak dostępu do technologii Web 2.0 powoduje nie tylko brak dostępu do informacji, lecz również wykluczenie z przestrzeni sprzyjającej włączeniu osób niepełnosprawnych do społeczeństwa. Media społecznościowe umożliwiają budowanie relacji z szerszymi kręgami społecznymi, wychodzącymi poza najbliższe otoczenie, co pozwala na przełamanie izolacji społecznej tego środowiska (Haller 2010: 5). Pozwalają one osobom niepełnosprawnym na udział we wspólnotach, w których mogą uzyskać wsparcie w trudnych sytuacjach, podzielić się swoimi doświadczeniami i poznać osoby o podobnych problemach oraz zainteresowaniach (por. Morris 2001; Seymour, Lupton 2004). Umożliwiają też osobom niepełnosprawnym wyrażanie swoich poglądów oraz protestowanie przeciwko dyskryminacji i wszystkim przejawom nierównego traktowania w społeczeństwie, tworząc w przestrzeni wirtualnej miejsce dla debaty publicznej dotyczącej sytuacji osób niepełnosprawnych i ich praw (Sheldon 2010: 155).

Media społecznościowe wspierają integrację społeczną osób niepełnosprawnych, umożliwiając rozszerzanie kontaktów społecznych przez nawiązywanie nowych znajomości w przestrzeni wirtualnej. Dzięki temu, że nie jest ona oparta na fizycznym kontakcie, osoby z deficytami sprawności nie są w niej narażone na dyskryminację ze względu na swoje dysfunkcje (Christoperson 2007: 3045). Serwisy społecznościowe pozwalają też na intensyfikację komunikacji z osobami z najbliższego i szerszego kręgu znajomych, co umożliwia budowanie i pogłębianie relacji społecznych. Wpływa to pozytywnie na samopoczucie psychiczne osób niepełnosprawnych i ogranicza poczucie izolacji, a uczestnictwo w społecznościach wirtualnych zmniejsza poczucie samotności (Jung-Hyun, Jong-Eun 2011: 359). W badaniach nad aktywnością osób niepełnosprawnych na Facebooku prowadzonych przez Carol Gill

i Shpigelman Carmit-Noę¹ (2014) badani najczęściej wskazywali, że wykorzystują ten portal społecznościowy do odnajdywania przyjaciół, z którymi stracili kontakt w przeszłości. Na drugim miejscu wskazywali, że portal ten stanowi dla nich przestrzeń rozrywki i jest sposobem na spędzanie czasu wolnego. Badani cenili też możliwość wyboru osoby, z którą chcą pozostawać w kontakcie. W czwartej kolejności wymieniali możliwość przyłączenia się do grup osób niepełnosprawnych, a w piątej możliwość włączenia się do funkcjonujących w przestrzeni wirtualnej grup skupiających osoby sprawne. Badani najrzadziej wykorzystywali Facebooka dla wyrażania swoich uczuć i dzielenia się przeżyciami osobistymi oraz udawania kogoś innego niż byli (Gill, Shpigelman 2014: 617). Wskazuje to, że osoby z deficytami sprawności serwisów społecznościowych używają przede wszystkim do wzmocnienia istniejących więzi z rodziną, komunikowania się z członkami rodziny i przyjaciółmi oraz udziału w społecznościach zarówno tych łączących osoby niepełnosprawne, jak i pozwalających wyjść poza to środowisko.

OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE NA PORTALACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH

Celem badania było ukazanie czynników wykluczających osoby niepełnosprawne z uczestnictwa w mediach społecznościowych i pokazanie znaczenia, jakie ma użytkowanie serwisów społecznościowych oraz forów i grup dyskusyjnych dla osób z deficytami sprawności w kontekście ich integracji ze społeczeństwem. Analiza została przeprowadzona w opar-

1 Badani określali w pięciostopniowej skali, w czym w ich przekonaniu pomaga używanie Facebooka. Porównanie średnich z uzyskanych odpowiedzi pozwoliło uporządkować znaczenie, jakie respondenci przypisywali poszczególnym możliwościom, dawanym przez ten serwis społecznościowy (por. Gill, Shpigelman 2014).

ciu o dane pochodzące z Diagnozy Społecznej z 2015 r. W jej ramach skupiono się na odtworzeniu wpływu stopnia niepełnosprawności, wieku, wykształcenia i miejsca zamieszkania na korzystanie osób niepełnosprawnych z platform społecznościowych. Posłużyło to odtworzeniu barier w dostępie do tych serwisów internetowych i ukazaniu czynników, które dziś mają kluczowe znaczenie powodujące brak aktywności osób niepełnosprawnych na portalach społecznościowych oraz forach i grupach dyskusyjnych. Ma to istotne znaczenie dla procesu integracji tej kategorii społecznej ze społeczeństwem, bowiem nieobecność w serwisach społecznościowych pogłębia marginalizację osób z deficytami sprawności, ograniczając ich dostęp do narzędzi ułatwiających komunikację i umożliwiających budowanie relacji społecznych z szerokim kręgiem znajomych w wirtualnej rzeczywistości, co powoduje powstanie nowej przestrzeni wykluczenia. W dalszej części prowadzonej analizy skoncentrowano się na ukazaniu zależności pomiędzy liczbą przyjaciół i intensywnością kontaktów społecznych a korzystaniem z mediów społecznościowych dla ukazania, w jaki sposób aktywność w nich przekłada się na relacje społeczne osób niepełnosprawnych. Analizie poddano też wpływ korzystania z mediów społecznościowych na rozmiar sieci wsparcia, na jakie mogą liczyć osoby niepełnosprawne w trudnych sytuacjach, oraz na odczuwany przez nich poziom osamotnienia i ocenę poziomu zadowolenia ze swojego życia. Przeprowadzone badanie miało na celu zweryfikowanie następujących hipotez:

1. Im częstsze korzystanie z portali społecznościowych oraz forów i grup dyskusyjnych, tym większa liczba przyjaciół.
2. Im częstsze korzystanie z portali społecznościowych oraz forów i grup dyskusyjnych, tym liczniejsze kontakty ze znajomymi, przyjaciółmi i rodziną.
3. Im częstsze korzystanie z portali społecznościowych oraz forów i grup dyskusyjnych, tym niższy poziom osamotnienia i wyższy zadowolenia z życia.

4. Częstość korzystania z portali społecznościowych oraz forów i grup dyskusyjnych sprzyja samodzielnemu szukaniu pomocy i w razie problemów kierowania próśb o nią do innych.

W badaniach w ramach Diagnozy Społecznej w 2015 r. uczestniczyło 3210 osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności, co stanowiło 10,3% wszystkich badanych. W próbie znalazło się 31,8% osób ze znaczną niepełnosprawnością, 45,7% z niepełnosprawnością umiarkowaną i 22,5% z lekką niepełnosprawnością (Diagnoza Społeczna 2015: 249–250). Analizując dane zebrane podczas tego badania odnośnie do korzystania z portali społecznościowych oraz aktywności osób niepełnosprawnych na forach i w grupach dyskusyjnych, można zauważyć, że najpopularniejszym portalem społecznościowym wśród osób niepełnosprawnych w 2015 r. był Facebook. Ponad połowa badanych deklarowała znajomość tego portalu społecznościowego (50,9%). Inne portale społecznościowe były używane przez 41,0% respondentów, a fora i grupy dyskusyjne przez 36,3% badanych. Facebook był również najczęściej regularnie odwiedzany przez badanych. Respondenci, którzy deklarowali korzystanie tego portalu, najliczniej używali go w ciągu siedmiu dni poprzedzających badanie. Inne portale społecznościowe oraz fora i grupy dyskusyjne odwiedzane były najczęściej sporadycznie (por. tab. 1).

Analizując wyniki, można zauważyć, że z mediów społecznościowych i forów oraz grup dyskusyjnych najczęściej korzystały osoby ze znaczną niepełnosprawnością. Aktywność na Facebooku deklarowało 56,9% respondentów ze znaczną niepełnosprawnością, 45,4% z umiarkowaną niepełnosprawnością i 51,0% z lekką niepełnosprawnością. Badani ze znaczną niepełnosprawnością stanowili też najliczniejszą grupę użytkowników innych portali społecznościowych (47,5%). Osoby z umiarkowaną niepełnosprawnością korzystały z innych portali społecznościowych rzadziej o 8,4 p.p., a badani z lekką niepełnosprawnością o 8,1 p.p.

Badani ze znaczną niepełnosprawnością najliczniej używali też forów oraz grup dyskusyjnych (43,6%). Osoby z umiarkowaną niepełnosprawnością aktywność taką deklarowały rzadziej o 9,6 p.p., a badani z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności o 9 p.p. (por. tab. 1).

Stopień niepełnosprawności miał również wpływ na częstość używania mediów społecznościowych. 32,5% respondentów przyznawało się do aktywności na Facebooku w ciągu tygodnia poprzedzającego badanie. Najczęściej taką aktywność deklarowały osoby ze znaczną niepełnosprawnością (34,8%), rzadziej z umiarkowaną (32,6%) i lekką (30,7%). W tym czasie z innych portali społecznościowych często, a więc w okresie siedmiu dni przed udziałem w ankiecie, korzystało 20% osób badanych. Najliczniejszą grupę stanowiły tu osoby ze znaczną niepełnosprawnością (23,3%), o 3,3 p.p. rzadziej inne portale społecznościowe odwiedzały osoby z umiarkowaną niepełnosprawnością. Taką aktywność wykazywało też 17,4% osób z lekką niepełnosprawnością. Wskazuje to, że osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności najczęściej spośród wszystkich osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności korzystały z portali społecznościowych. Portale społecznościowe oraz fora i grupy internetowe pozwalały im realizować aktywności, które kompensowały działania podejmowane w rzeczywistości społecznej, ze względu na istniejące w niej bariery. Dodatkowo można zauważyć, że im większy stopień niepełnosprawności, tym większa liczba osób deklarowała częste, bo w ciągu siedmiu dni poprzedzających badanie, używanie Facebooka, innych portali społecznościowych oraz forów i grup dyskusyjnych. Pokazuje to, że osoby niepełnosprawne ze znaczną niepełnosprawnością częściej niż te, których dysfunkcje były mniejsze, korzystały intensywniej z mediów społecznościowych (por. tab. 1). Pozwala to wnioskować, że zarówno portale społecznościowe, jak i fora i grupy dyskusyjne w znacznej mierze są dostępne dla osób z deficytami utrudniającymi im samodzielne

funkcjonowanie w społeczeństwie, a media społecznościowe odgrywają istotną rolę w kompensowaniu osobom niepełnosprawnym aktywności, które są dla nich niedostępne w takim zakresie w otaczającej je rzeczywistości społecznej. Nie oznacza to, że wszystkie bariery w mediach społecznościowych zostały całkowicie wyeliminowane, wciąż w najpopularniejszych serwisach internetowych, takich jak Facebook, LinkedIn, Twitter, YouTube, blogi oraz Google+ istnieją pewne utrudnienia w dostępie, powodujące, że serwisy te są niedostępne dla osób z deficytami sprawności. Jednak jak pokazują badania, osoby niepełnosprawne same znajdują rozwiązania pozwalające im uczynić je dostępnymi dla siebie dzięki stosowaniu aplikacji mobilnych i specjalnych urządzeń umożliwiających likwidację barier (Hollier 2012: 11).

Dokonując charakterystyki niepełnosprawnego użytkownika portali internetowych, można zauważyć, że jest to człowiek młody. Powyżej 44 roku życia zauważalny jest znaczny spadek takich form aktywności. W kategorii wiekowej do 24 lat tylko 20,9% badanych deklарowało, że nigdy nie korzystało z Facebooka, a 29,9% nie używało żadnych innych portali społecznościowych. Liczba osób deklарujących brak takiej aktywności rosła wraz z wiekiem. Porównując częstotliwość korzystania z mediów społecznościowych, można dostrzec, że najczęściej regularne używanie Facebooka deklарowali badani pomiędzy 25 a 34 rokiem życia, którzy przyznawali się do odwiedzin tego portalu w tygodniu poprzedzającym badanie o 1,5 p.p. niż respondenci w wieku do 24 lat. Sporadyczne korzystanie z Facebooka najczęściej deklарowali badani w wieku od 35 do 44 lat. Z podobną tendencją mamy do czynienia również w przypadku innych portali społecznościowych. W sytuacji gdy chodzi o inne portale również respondenci w wieku do 24 lat byli też najaktywniejszymi użytkownikami tych mediów, a wraz ze wzrostem wieku spadał ten rodzaj aktywności. Im wyższy wiek, tym więcej respondentów deklарowało

Tabela 1. Korzystanie przez osoby niepełnosprawne z portali społecznościowych, forów i grup dyskusyjnych a kategoria niepełnosprawności N = 3210

Kategorie		Znaczna	Umiarkowana	Lekka	Ogółem 2015
korzystanie z Facebooka					
Nigdy	%	43,1	51,6	49,0	49,1
	% z ogółu	9,2	26,1	13,8	
Kiedyskolwiek	%	22,1	15,8	20,3	18,4
	% z ogółu	4,9	8,0	5,8	
W ostatnim tygodniu	%	34,8	32,6	30,7	32,5
	% z ogółu	7,8	16,4	8,7	
korzystanie z innych portali społecznościowych					
Nigdy	%	52,5	60,9	60,6	59,0
	% z ogółu	11,2	30,8	17,1	
Kiedyskolwiek	%	24,3	19,1	22,0	21,0
	% z ogółu	5,2	9,6	6,2	
W ostatnim tygodniu	%	23,2	20,0	17,4	20,0
	% z ogółu	4,9	10,1	4,9	
fora, grupy dyskusyjne					
Nigdy	%	56,4	65,8	65,6	63,7
	% z ogółu	12,0	33,2	18,5	
Kiedyskolwiek	%	28,7	21,6	21,2	23,0
	% z ogółu	6,1	10,9	6,0	
W ostatnim tygodniu	%	14,9	12,6	13,3	13,3
	% z ogółu	3,2	6,3	3,8	

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych z roku 2015, <http://www.diagnoza.com/> Indywidualni respondenci.sav; [dośćęp 01.12.2016].

brak używania portali społecznościowych. Wyjątek stanowią badani powyżej 65 roku życia, którzy o 1,7 p.p. częściej używali innych portali społecznościowych niż osoby w przedziale 60–64 lata. Podejmowali tę aktywność jednak

znacznie rzadziej niż badani do 59 roku życia (por. tab. 2). Wśród użytkowników for i grup dyskusyjnych dominowali ludzie młodzi do 24 roku życia (72,6%) oraz w przedziale od 25 do 34 lat (50,6%). Badani, którzy należeli do pierwszej grupy wiekowej, ponad dwukrotnie częściej odwiedzali fora i grupy dyskusyjne w tygodniu poprzedzającym badanie (29,9%) niż respondenci mający od 25 do 34 lat (14,3%). Na uwagę zasługuje fakt, że osoby powyżej 60 roku życia częściej niż te pomiędzy 45 a 59 rokiem życia korzystały w ciągu siedmiu dni poprzedzających badanie z forów i grup dyskusyjnych. Pokazuje to, że choć seniorzy najrzadziej spośród wszystkich badanych używali mediów służących wymianie i pozyskiwaniu informacji wśród tych, którzy taką aktywność podejmowali, dużą część stanowiły osoby często odwiedzające fora i grupy dyskusyjne (por. tab. 2).

Z portali społecznościowych oraz for i grup dyskusyjnych najczęściej korzystały osoby z policealnym i wyższym wykształceniem (por. tab. 3). Im niższy poziom wykształcenia badanych, tym rzadziej deklarowali oni, że uczestniczą w forach i grupach dyskusyjnych. Respondenci z wykształceniem podstawowym i niższym tylko w 25% byli użytkownikami tych mediów. 32,2% osób z wykształceniem gimnazjalnym i zasadniczym zawodowym używało forów i grup dyskusyjnych, 37,7% ze średnim oraz 47,7% z policealnym i wyższym. Pokazuje to, że poziom wykształcenia miał istotny wpływ na aktywne korzystanie z tych przestrzeni sieci, które służą pozyskiwaniu i dzieleniu się informacjami odnośnie do niepełnosprawności. W mniejszym stopniu wpływał on na używanie Facebooka. W przypadku tego portalu społecznościowego różnica pomiędzy osobami niepełnosprawnymi z wykształceniem wyższym deklarującymi używanie go a podstawowym i niższym oraz zasadniczym zawodowym wynosiła tylko 4,7 p.p. Wśród tych kategorii ponad połowa badanych twierdziła, że korzysta z tego medium. Ten typ aktywności najrzadziej reprezentowały osoby ze średnim wykształceniem, wśród których zaledwie

Tabela 2. Korzystanie przez osoby niepełnosprawne z portali społecznościowych, forów i grup dyskusyjnych w kategoriach wiekowych N = 3210

Kategorie wiekowe (w latach)		do 24	25–34	35–44	45–59	60–64	pow. 65	Ogółem
uczestniczenie w grupach lub forach dyskusyjnych osób niepełnosprawnych								
Nigdy	%	28,4	49,4	56,1	68,8	72,7	73,1	63,7
	% z ogółu	2,2	4,5	7,1	24,9	11,3	13,7	
Kiedyskolwiek	%	41,8	36,4	30,8	21,1	14,4	14,4	23,0
	% z ogółu	3,3	3,3	3,9	7,6	2,2	2,7	
W ostatnim tygodniu	%	29,9	14,3	13,1	10,1	12,9	12,5	13,3
	% z ogółu	2,4	1,3	1,6	3,6	2,0	2,4	
korzystanie z Facebooka								
Nigdy	%	20,9	22,1	27,1	57,5	58,3	65,0	49,1
	% z ogółu	1,6	2,0	3,4	20,8	9,0	12,2	
Kiedyskolwiek	%	20,9	18,2	26,2	18,5	17,4	12,5	18,3
	% z ogółu	1,6	1,6	3,3	6,7	2,7	2,4	
W ostatnim tygodniu	%	58,2	59,7	46,7	24,0	24,2	22,5	32,5
	% z ogółu	4,6	5,4	5,9	8,7	3,8	4,2	
korzystanie z innych portali społecznościowych								
Nigdy	%	29,9	40,3	43,0	65,9	70,5	68,8	59,1
	% z ogółu	2,4	3,6	5,4	23,9	10,9	12,9	
Kiedyskolwiek	%	28,4	22,1	29,0	19,8	15,9	18,1	20,9
	% z ogółu	2,2	2,0	3,6	7,2	2,5	3,4	
W ostatnim tygodniu	%	41,8	37,7	28,0	14,3	13,6	13,1	20,0
	% z ogółu	3,3	3,4	3,5	5,2	2,1	2,5	

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych z roku 2015, <http://www.diagnoza.com/> Indywidualni respondenci.sav; [dostęp 01.12.2016].

47,7% wskazywało na taką aktywność. Respondenci z wykształceniem gimnazjalnym i zasadniczym zawodowym najczęściej korzystali z Facebooka sporadycznie (22,6%), na drugim miejscu lokowali się badani z wykształceniem pod-

stawowym i niższym (18,4%). W ciągu siedmiu dni poprzedzających badanie serwis ten najczęściej odwiedzały osoby z policealnym i wyższym wykształceniem (40,2%), po nich najliczniejszą kategorię stanowiły osoby z podstawowym i niższym wykształceniem (32,9%). W przypadku innych portali społecznościowych osoby z wyższym wykształceniem były ich najczęstszymi użytkownikami. Na drugim miejscu pod kątem używania tych serwisów społecznościowych lokowali się badani z wykształceniem gimnazjalnym i zasadniczym zawodowym. Osoby ze średnim wykształceniem rzadziej o 1,3 p.p. w stosunku do tej kategorii osób używały innych portali społecznościowych. Najrzadziej z tych serwisów korzystały osoby z wykształceniem podstawowym i niższym (por. tab. 3).

Zebrane dane wskazują, że korzystanie z narzędzi internetowych w dużym stopniu zależy od wieku osób niepełnosprawnych oraz poziomu ich wykształcenia. Mniejszy wpływ na korzystanie z portali internetowych oraz for i grup dyskusyjnych ma miejsce zamieszkania osób niepełnosprawnych. Mieszkańcy dużych miast powyżej 500 tys. mieszkańców nie należą do osób najczęściej korzystających z mediów społecznościowych, taką działalność najliczniej podejmowali badani mieszkający w ośrodkach miejskich o liczbie mieszkańców od 200 tys. do 500 tys. Jednak media społecznościowe podobnie jak fora i grupy dyskusyjne odgrywały istotną rolę dla osób mieszkających na wsiach i w mniejszych ośrodkach miejskich. Można zauważyć, że mieszkańcy wsi lokują się na trzecim miejscu, po mieszkańcach ośrodków miejskich liczących od 200 do 500 mieszkańców oraz od 100 do 200 mieszkańców pod kątem korzystania z forów i grup dyskusyjnych oraz na drugim miejscu w korzystaniu z Facebooka. Badani ci korzystali też najczęściej z innych portali społecznościowych w tygodniu poprzedzającym badanie (por. tab. 4). Pokazuje to, że dziś w Polsce w coraz mniejszym stopniu dostęp do sieci czy nowoczesnych technologii internetowych jest ograniczony przez

Tabela 3. Korzystanie przez osoby niepełnosprawne z portali społecznościowych, forów i grup dyskusyjnych a poziom wykształcenia N = 3210

Poziom wykształcenia		Podstawowe i niższe	Gimnazjum/zasadnicze zawodowe	Średnie	Wyższe i policealne	Ogółem
uczestniczenie w grupach lub forach dyskusyjnych						
Nigdy	%	75,0	68,8	62,3	53,3	63,7
	% z ogółu	6,7	22,6	22,7	11,5	
Kiedykolwiek	%	13,2	18,6	24,2	32,1	23,0
	% z ogółu	1,2	6,1	8,8	6,9	
W ostatnim tygodniu	%	11,8	12,5	13,5	14,7	13,3
	% z ogółu	1,1	4,1	4,9	3,2	
korzystanie z Facebooka						
Nigdy	%	48,7	48,7	52,3	44,0	49,1
	% z ogółu	4,4	16,0	19,1	9,5	
Kiedykolwiek	%	18,4	22,6	16,5	15,8	18,4
	% z ogółu	1,6	7,4	6,0	3,4	
W ostatnim tygodniu	%	32,9	28,7	31,3	40,2	32,5
	% z ogółu	2,9	9,4	11,4	8,7	
korzystanie z innych portali społecznościowych						
Nigdy	%	69,7	60,2	61,6	47,8	59,0
	% z ogółu	6,2	19,8	22,5	10,4	
Kiedykolwiek	%	18,4	22,6	16,5	15,8	21,0
	% z ogółu	1,6	7,4	6,0	3,4	
W ostatnim tygodniu	%	13,2	21,9	17,4	24,5	20,0
	% z ogółu	1,2	7,2	6,4	5,3	

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych z roku 2015 roku pobranej ze strony [http://www.diagnoza.com/Indywidualni respondenci.sav](http://www.diagnoza.com/Indywidualni%20respondenci.sav); [dostęp 01.12.2016].

Tabela 4. Korzystanie przez osoby niepełnosprawne z portali społecznościowych, forów i grup dyskusyjnych a miejsce zamieszkania N = 3210

Kategorie	Miejscowość							Ogółem
	Miasta o liczbie mieszk. 500 tys. i więcej	Miasta o liczbie mieszk. 200–500 tys.	Miasta o liczbie mieszk. 100–200 tys.	Miasta o liczbie mieszk. 20–100 tys.	Miasta o liczbie mieszk. poniżej 20 tys.	Wieś		
uczestniczenie w grupach lub forach dyskusyjnych								
Nigdy	%	67,7	53,0	58,1	68,8	66,9	63,4	63,7
	% z ogółu	4,9	6,2	6,3	16,8	9,5	20,0	
Kiedykolwiek	%	21,0	36,0	26,9	19,7	16,5	22,8	23,0
	% z ogółu	1,5	4,2	2,9	4,8	2,3	7,2	
W ostatnim tygodniu	%	11,3	11,0	15,1	11,5	16,5	13,8	13,3
	% z ogółu	0,8	1,3	1,6	2,8	2,3	4,3	
korzystanie z Facebooka								
Nigdy	%	51,6	45,0	51,6	51,0	52,1	46,3	49,1
	% z ogółu	3,8	5,3	5,6	12,4	7,4	14,6	
Kiedykolwiek	%	16,1	24,0	18,3	17,8	10,7	20,9	18,4
	% z ogółu	1,2	2,8	2,0	4,3	1,5	6,6	
W ostatnim tygodniu	%	32,3	31,0	30,1	31,3	37,2	32,8	32,5
	% z ogółu	2,3	3,6	3,3	7,6	5,3	10,3	
korzystanie z innych portali społecznościowych								
Nigdy	%	58,1	55,0	58,1	59,6	60,3	60,1	59,0
	% z ogółu	4,2	6,5	6,3	14,6	8,6	18,9	
Kiedykolwiek	%	21,0	30,0	23,7	20,7	18,2	18,3	21,0
	% z ogółu	1,5	3,5	2,6	5,0	2,6	5,8	
W ostatnim tygodniu	%	21,0	15,0	18,3	19,7	21,5	21,6	20,0
	% z ogółu	1,5	1,8	2,0	4,8	3,1	6,8	

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych z roku 2015, <http://www.diagnoza.com/> Indywidualni respondenci.sav; [dostęp 01.12.2016].

miejsce zamieszkania. Znacznie większą barierą w korzystaniu z mediów społecznościowych jest niski stopień wykształcenia i wiek powyżej 44 lat.

Pokazuje to, że mimo coraz większej dostępności technologii i ułatwiania dostępu do niej wciąż wiele osób z deficytami sprawności zwłaszcza z niższym stopniem wykształcenia i starszych nie korzysta z portali społecznościowych ani for i grup dyskusyjnych. Sprawia to, że są oni niejako podwójnie wykluczeni. Z jednej strony pozostają poza głównym nurtem społeczeństwa z powodu dysfunkcji fizycznych, psychicznych i zmysłowych, z drugiej są również wykluczone z przestrzeni mediów społecznościowych, które dziś stanowią istotną platformę ułatwiającą komunikację, zwiększającą dostęp do informacji na temat niepełnosprawności, promującą aktywność kulturalną, polityczną i społeczną oraz zwiększającą dostęp do różnych form rozrywki (Haller 2010: 5).

WPŁYW AKTYWNOŚCI W MEDIACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH NA KONTAKTY SPOŁECZNE I AKTYWNOŚĆ POLITYCZNĄ ORAZ SPOŁECZNĄ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Analizując dane zebrane w ramach Diagnozy społecznej w 2015 r., można zauważyć brak wyraźnej zależności pomiędzy częstym korzystaniem z portali społecznościowych a zwiększaniem się liczby przyjaciół. Osoby deklarujące korzystanie z mediów społecznościowych w tygodniu poprzedzającym badanie miały mniejszą średnią liczbę przyjaciół niż ci respondenci, którzy nigdy nie odwiedzali portali społecznościowych. Wskazuje to, że częste odwiedzanie portali społecznościowych nie sprzyja rozszerzaniu kontaktów społecznych, a nawet je zawęża – na co wskazuje deklarowana przez respondentów średnia liczba przyjaciół

(por. tab. 5). Rozszerzaniu sieci społecznych sprzyja natomiast sporadyczne korzystanie z portali społecznościowych. Osoby deklarujące taką aktywność miały największą średnią liczbę przyjaciół spośród wszystkich osób niepełnosprawnych poddanych badaniu. Pokazuje to, że sam fakt używania Facebooka i innych portali społecznościowych odgrywa większą rolę w nawiązywaniu znajomości lub odbudowywaniu relacji z osobami, z którymi straciło się kontakt, niż częste korzystanie z tych mediów. Uczestnictwo w forach i grupach dyskusyjnych skupiających osoby o podobnych problemach lub zainteresowaniach nie miały

Tabela 5. Korzystanie z portali społecznościowych i uczestnictwo w forach i grupach dyskusyjnych a średnia liczba przyjaciół N = 3210

Kategorie	Średnia liczba przyjaciół	Odchylenie standardowe
korzystanie z Facebooka		
Nigdy	6,96	7,317
Kiedykolwiek	7,46	8,307
W ostatnim tygodniu	5,90	5,902
Ogółem	6,71	7,108
korzystanie z innych portali społecznościowych		
Nigdy	6,77	7,071
Kiedykolwiek	6,90	8,151
W ostatnim tygodniu	6,31	5,972
Ogółem	6,71	7,108
uczestnictwo w forach i grupach dyskusyjnych		
Nigdy	6,93	7,196
Kiedykolwiek	6,08	6,871
W ostatnim tygodniu	6,71	7,081
Ogółem	6,71	7,108

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych z roku 2015, http://www.diagnoza.com/Indywidualni_respondenci.sav; [dostęp 01.12.2016].

wpływu na powiększanie się liczby przyjaciół wśród badanych. Wynikać to może ze specyfiki tego typu mediów. Pozwalają one bowiem wyłącznie na prowadzenie dyskusji i wymianę komentarzy w przestrzeni publicznej dostępnej dla wszystkich, tym samym nie pozwalając na pogłębienie relacji poprzez udostępnienie narzędzi umożliwiających indywidualny, prywatny kontakt.

Aktywność na portalach społecznościowych sprzyjała intensywności kontaktów ze znajomymi, do których zaliczają się koledzy z pracy, szkoły, sąsiedzi oraz inne osoby nienależące do kręgu najbliższej rodziny i przyjaciół. Wraz z częstotliwością korzystania z portali społecznościowych przez osoby niepełnosprawne wzrastała też deklarowana przez respondentów średnia ilość kontaktów z tą kategorią osób (por. tab. 6). Ma to duże znaczenie dla integracji społecznej osób niepełnosprawnych, pozwala bowiem osobom niepełnosprawnym przełamać izolację i wyjść ze swoimi kontaktami społecznymi poza najbliższe otoczenie. Korzystanie z Facebooka pozytywnie wpływało też na średnią ilość kontaktów badanych z przyjaciółmi. Ich liczba jest zdecydowanie wyższa zarówno wśród respondentów korzystających z tego medium sporadycznie, jak i w czasie w stosunku do tych deklarujących zupełną nieznaną portal społecznościowych (por. tab. 6). Z odwrotną tendencją mamy do czynienia w odniesieniu do kontaktów z najbliższą rodziną. Można zauważyć, że im bardziej regularne i częste korzystanie z Facebooka przez osoby niepełnosprawne, tym większy spadek średniej liczby kontaktów z członkami rodziny. Aktywność na innych portalach społecznościowych nie ma tak negatywnego wpływu na średnią ilość kontaktów z najbliższą rodziną. Częste korzystanie z nich nie powoduje zmniejszenia ich liczby, a nawet sprawia, że jest ona wyższa niż u osób deklarujących nieużywanie żadnych portali społecznościowych. Osoby, które deklarowały używanie innych portali społecznościowych w ciągu siedmiu dni poprzedzających

badanie, miały nieco niższą (0,3 p.p.) średnią ilość kontaktów z przyjaciółmi. Jednak była ona zdecydowanie wyższa niż wśród osób niekorzystających z portali społecznościowych innych niż Facebook. Aktywny udział w forach i grupach dyskusyjnych miał pozytywny wpływ na średnią ilość kontaktów zarówno z rodziną, jak i przyjaciółmi oraz znajomymi. Częstość użytkowania tych mediów również przyczyniała się do zwiększenia kontaktów z tymi kategoriami osób (por. tab. 6).

Tabela 6. Korzystanie z portali społecznościowych oraz uczestnictwo w forach i grupach dyskusyjnych a średnia ilość kontaktów z najbliższą rodziną, przyjaciółmi i znajomymi N = 3210

Kategorie		Średnia liczba kontaktów z rodziną	Średnia liczba kontaktów z przyjaciółmi	Średnia liczba kontaktów ze znajomymi
korzystanie z Facebooka				
Nigdy	średnia	8,27	4,64	5,14
	odchylenie standardowe	6,189	3,812	5,357
Kiedykolwiek	średnia	7,85	5,82	6,25
	odchylenie standardowe	5,756	6,146	6,852
W ostatnim tygodniu	średnia	7,78	5,07	6,65
	odchylenie standardowe	6,957	5,488	9,126
Ogółem	średnia	8,03	5,00	5,84
	odchylenie standardowe	6,371	4,902	7,088
korzystanie z innych portali społecznościowych				
Nigdy	średnia	8,09	4,73	5,38
	odchylenie standardowe	6,082	4,426	6,585
Kiedykolwiek	średnia	7,59	5,40	6,47
	odchylenie standardowe	5,471	5,801	7,327

Kategorie		Średnia liczba kontaktów z rodziną	Średnia liczba kontaktów z przyjaciółmi	Średnia liczba kontaktów ze znajomymi
W ostatnim tygodniu	średnia	8,32	5,37	6,54
	odchylenie standardowe	7,911	5,171	8,122
Ogółem	średnia	8,03	5,00	5,84
	odchylenie standardowe	6,371	4,902	7,088
uczestniczenie w grupach dyskusyjnych i na forach				
Nigdy	średnia	7,83	4,71	5,35
	odchylenie standardowe	5,995	4,425	6,639
Kiedykolwiek	średnia	8,11	5,18	6,48
	odchylenie standardowe	6,206	5,128	7,176
W ostatnim tygodniu	średnia	8,86	6,06	7,08
	odchylenie standardowe	8,145	6,355	8,668
Ogółem	średnia	8,03	5,00	5,84
	odchylenie standardowe	6,371	4,902	7,088

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych z roku 2015, <http://www.diagnoza.com/> Indywidualni respondenci.sav; [dość 01.12.2016].

Można zauważyć, że średnia ilość kontaktów z przyjaciółmi jest najwyższa wśród osób niepełnosprawnych korzystających z portali społecznościowych sporadycznie. Tak więc nie częstotliwość, a sam fakt używania portali społecznościowych ma wpływ na średnią częstotliwość deklarowanych kontaktów z osobami zaliczanymi do grona przyjaciół. Częstość używania mediów społecznościowych zdecydowanie pozytywnie natomiast wpływa na średnią liczbę kontaktów ze znajomymi. Badani, którzy w ciągu siedmiu dni poprzedzających badanie używali Facebooka i inne

portale społecznościowe, mieli znacznie wyższą średnią ilość kontaktów ze znajomymi niż badani, którzy nie korzystali nigdy z tych mediów. Wskazuje to, że media społecznościowe pozytywnie wpływają zarówno na kontakty charakteryzujące się słabymi więzami, jak i silnymi. Wpływa to na rozszerzanie sieci wsparcia osób niepełnosprawnych. Badani deklarujący korzystanie z Facebooka częściej niż osoby nieużywające tego portalu twierdzili, że w przypadku problemów zwracają się o pomoc i radę do osób z najbliższego otoczenia społecznego. Taką aktywność deklarowało 78,4% respondentów sporadycznie używających tego portalu oraz 45,8% spośród tych, którzy korzystali z niego w ostatnim tygodniu w stosunku do 33,2% osób nigdy niekorzystających z Facebooka. Wskazuje to, że osoby z deficytami sprawności traktują ten portal społecznościowy jako platformę, gdzie mogą uzyskać pomoc w trudnej sytuacji. Z analogiczną tendencją mamy do czynienia w przypadku forów i grup dyskusyjnych. Tu też badani deklarujący korzystanie w przeszłości z tych mediów w 45,6% byli gotowi zwracać się o pomoc i radę do innych, podobnie jak 41,4% osób, które w ostatnim tygodniu przed badaniem używało forów i grup dyskusyjnych. Taką odpowiedź wybierało tylko 37,9% badanych, którzy nigdy nie korzystali z forów ani grup dyskusyjnych. W Polsce sieci wsparcia osób niepełnosprawnych są słabsze niż u osób sprawnych. Wynika to zarówno z mniejszej liczby przyjaciół deklarowanej przez osoby z deficytami sprawności, jak i przyjmowanej przez nich postawy w obliczu trudnych sytuacji, która cechuje się biernością i oczekiwaniem na pomoc w miejsce aktywnego jej szukania i proszenia o pomoc innych (por. Bartkowski 2014: 87–88). Tę negatywną tendencję przełamuje aktywność osób niepełnosprawnych na platformach społecznościowych. Jak pokazują badania zawartości portali internetowych i forów, dominującą tematyką poruszaną na nich były problemy dnia codziennego. Osoby niepełnosprawne dzieliły się w nich swoimi problemami oraz doświadczeniami, co pozwalało im uzyskać

pomoc i radę w sytuacjach wymagających wsparcia. Liczną kategorię wśród wątków na forach i portalach społecznościowych stanowiły też prośby o pomoc finansową mającą na celu uzyskanie środków potrzebnych zarówno na leczenie, jak i zakup sprzętu podnoszącego jakość życia osób niepełnosprawnych (Stojkow, Żuchowska-Skiba 2015: 20). Mimo że osoby z deficytami sprawności dzięki platformom społecznościowym stały się bardziej aktywne w poszukiwaniu pomocy i zyskały przestrzeń, gdzie mogą dzielić się informacjami oraz doświadczeniami, to korzystanie z platform społecznościowych nie przekłada się jednak na spadek poczucia osamotnienia wśród osób z deficytami sprawności. Respondenci nigdy nieużywający innych portali społecznościowych czuli się mniej samotni (19,9%) niż badani korzystający z nich sporadycznie (23,2%) i w tygodniu poprzedzającym badanie (25,0%). Podobna tendencja była zauważalna wśród osób korzystających z Facebooka, używający go w przeciągu siedmiu dni przed badaniem czuli się bardziej samotni (25,5%) niż badani, którzy deklarowali używanie tego portalu kiedykolwiek (21,7%) i respondenci niebędący użytkownikami tego medium (19,0%). Tylko aktywny udział w forach i grupach dyskusyjnych w tygodniu poprzedzającym badanie wpływał na obniżenie poziomu osamotnienia wśród badanych o 12,8 p.p. w stosunku do osób kiedykolwiek korzystających z tego medium i o 6,2 p.p. w porównaniu do badanych niekorzystających z tego medium. Pokazuje to, że budowanie oraz utrzymywanie relacji za pośrednictwem mediów społecznościowych nie może zastąpić realnych kontaktów osób niepełnosprawnych i stanowi jedynie ich uzupełnienie. Osoby aktywnie uczestniczące w forach i grupach dyskusyjnych, które często odwiedzają je, stanowią tu wyjątek. Wynikać to może z samego charakteru tych platform, są one nastawione na wymianę komunikatów i dzielenie się doświadczeniami związanymi z pasjami i zainteresowaniami, jakie mają osoby niepełnosprawne w nich uczestniczące, lub tematyką niepełnosprawności. W mniejszym stopniu niż portale

społecznościowe fora i grupy dyskusyjne umożliwiały zwiększenie liczby przyjaciół (por. tab. 5). Wpływały one jednak na zwiększenie średniej liczby kontaktów z osobami z najbliższej rodziny, przyjaciółmi i znajomymi zwłaszcza wśród tych badanych, którzy deklarowali używanie tych platform w ciągu siedmiu dni poprzedzających badanie (por. tab. 6).

Korzystanie z portali społecznościowych nie wpływało w istotny sposób na ocenę jakości życia przez osoby niepełnosprawne. Średnia ocena całego swojego dotychczasowego życia² u osób nigdy niekorzystających z Facebooka wynosiła 2,85 (odchylenie standardowe 0,98) i była wyższa niż u badanych, którzy używali tego medium w ostatnim tygodniu. Wśród nich średnia ocena całego dotychczasowego życia wynosiła 2,91 (odchylenie standardowe 1,03). Najbardziej zadowoleni z życia byli badani, którzy sporadycznie korzystali z Facebooka. Ich średnia ocena zadowolenia z życia wynosiła 2,85 (odchylenie standardowe 1,12). Wśród użytkowników używających innych portali społecznościowych często, czyli w ciągu siedmiu dni poprzedzających badanie, średnia ocena całego życia wynosiła 2,86 (odchylenie standardowe 1,03) i była ona wyższa niż wśród osób używających tych mediów sporadycznie (średnia 2,88, odchylenie standardowe 1,10) i niekorzystających z nich wcale (średnia 2,89, odchylenie standardowe 1,00). Średnia ocena życia u osób niekorzystających z forów i grup dyskusyjnych wynosiła 2,90 (odchylenie standardowe 1,02), była ona niższa niż wśród respondentów, którzy korzystali z tych platform w tygodniu poprzedzającym badanie. Wśród tej kategorii średnia ocena całego dotychczasowego życia wynosiła 2,88 (odchylenie standardowe 1,02). Najwyższą średnią ocenę swojego życia deklarowali respondenci, którzy korzysta-

2 Respondenci oceniali swoje życie w 7 stopniowej skali (od 1 wspinała do 7 okopne), średnia dla wszystkich osób niepełnosprawnych poddanych badaniu wynosiła 2,89. Co wskazuje że oceniają oni swoje życie jako raczej dobre.

li z forów i grup dyskusyjnych kiedykolwiek w przeszłości (średnia 2,85, odchylenie standardowe 1,02). Wyniki te wskazują, że częste korzystanie z mediów społecznościowych nie przekłada się na wyższą ocenę swojego życia wśród osób niepełnosprawnych. Można zauważyć, że najwyżej swoje życie oceniali badani, którzy sporadycznie korzystali z Facebooka, forów i grup dyskusyjnych. Wyjątek stanowiły tu inne niż Facebook portale społecznościowe, korzystanie z których wpływało na wzrost średniej oceny swojego dotychczasowego życia. Jednak różnice te są na tyle małe, że trudno uznać je za znaczące.

WNIOSKI

Uzyskane wyniki badań pokazują, że częste korzystanie z portali społecznościowych podobnie jak z for i grup dyskusyjnych nie przyczyniają się do wzrostu liczby przyjaciół. Wskazuje to, że osoby niepełnosprawne używają mediów społecznościowych bardziej do podtrzymywania relacji z przyjaciółmi oraz znajomymi niż poznawania nowych osób. Do podobnego wniosku doszli też inni badacze analizujący aktywność osób niepełnosprawnych w serwisach społecznościowych. Zauważyli oni, że osoby z dysfunkcjami sprawności były bardziej skłonne, w przestrzeni portali, do komunikowania się z bliskimi przyjaciółmi i rzadziej korzystały z mediów społecznościowych, aby zainicjować nowe znajomości (por. Lenhart, Madden, 2007; Gill, Shpigelman 2014). Na średnią ilość przyjaciół ma jednak wpływ znajomość portali społecznościowych i umiejętność korzystania z nich w razie potrzeby. Badani deklarujący, że kiedykolwiek używali portali społecznościowych mieli najwyższą średnią liczbę przyjaciół. Media społecznościowe współcześnie bardziej służą zatem wyszukiwaniu znajomych, z którymi straciło się kontakt, i odnawianiu relacji z nimi niż do poznawania nowych osób.

Przeprowadzona analiza pozwoliła zauważyć, że osoby niepełnosprawne portale społecznościowe traktowały jako swoistą przestrzeń umożliwiającą im podtrzymywanie relacji społecznych. Dzięki narzędziom dostarczanym przez sieć miały one wpływ na kształt i częstotliwość swoich kontaktów społecznych, co przyczyniało się do odzyskiwania przez osoby z deficytami sprawności kontroli nad własnym życiem i motywowało do aktywnego rozwiązywania swoich problemów w wyniku szukania wsparcia u innych (Masłyk, Migaczewska, Stojkow, Żuchowska-Skiba 2016: 133). Powodowało to zmianę nastawienia wśród osób niepełnosprawnych korzystających z mediów społecznościowych oraz forów i grup dyskusyjnych do radzenia sobie w sytuacjach trudnych. Nie pozostawali oni bierni, tylko samodzielnie szukali pomocy, prosząc o nią innych. Należy jednak dodać, że pomimo wzrostu średniej ilości kontaktów ze znajomymi i przyjaciółmi wśród użytkowników platform społecznościowych, nie nastąpiło obniżenie poziomu odczuwanego osamotnienia wśród osób niepełnosprawnych. Wskazuje to, że media społecznościowe nie pozwalają na skompensowanie poczucia samotności, jakie dotyka osoby z deficytami sprawności. Aktywność na portalach społecznościowych oraz forach i profilach nie przekładała się też na wzrost zadowolenia z życia osób z deficytami sprawności.

LITERATURA

- Aghaei Sareh, Ali Nematbakhsh Mohammad, Farsani Khosravi H. (2012), *Evolution of the World Wide Web: From Web 1.0 to Web 4.0*, <http://airccse.org/journal/ijwest/papers/3112ijwest01.pdf>; [dostęp 21.01.2017].
- Bartkowski Jerzy (2014), *Położenie społeczno-ekonomiczne i jakość życia osób niepełnosprawnych w Polsce*, [w:] Barbara Gąciarz, Seweryn Rudnicki (red.), *Od kompleksowej diagnozy do nowego modelu polityki społecznej*, Wydawnictwo AGH, Kraków, s. 45–103.

- Baza danych z roku 2015, <http://www.diagnoza.com/Indywidualnirespondenci.sav>; [dostęp 01.12.2016].
- Christopherson Kimberly M. (2007), *The Positive and Negative Implications of Anonymity in Internet Social Interactions: 'On the Internet, Nobody Knows You're a Dog'*, "Computers in Human Behavior", 23 (6): 3038–3056.
- Czapiński Janusz, Panek Tomasz (2015), *Diagnoza społeczna 2015*, www.diagnoza.com/; [dostęp 01.12.2016].
- Foley Alan, Ferri Beth A. (2012), *Technology for people, not disabilities: Ensuring access and inclusion*, "Journal of Research in Special Educational Needs", 12 (4): 192–200.
- Gibson Becky (2007), *Keynote Speech: Enabling An Accessible Web 2.0*. 16th International World Wide Web Conference. Banff, Canada, <http://www.w4a.info/2007/prog/k2001-gibson.pdf>; [dostęp 08.12.2016].
- Goggin Gerard, Newell Christopher (2003), *Digital Disability: The Social Construction of Disability in New Media*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD.
- Haller Beth A. (2010), *Representing Disability in an Ableist World: Essays on Mass Media*, Louisville Avocado Press, Louisville.
- Hollier Scott (2012), *Sociability: Social Media for People with a Disability*, <http://mediaaccess.org.au/media/social-media/>; [dostęp 01.12.2016].
- Jung-Hyun Kim, Jong-Eun Roselyn L. (2011), *The Facebook Paths to Happiness: Effects of the Number of Facebook Friends and Self-Presentation on Subjective Well-Being*, "Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking", 6 (14): 359–364.
- Lenhart Amanda, Madden Mary (2007), *Teens, Privacy, and Online Social Networks*, <http://www.pewinternet.org/>; [dostęp 08.12.2016].
- Masłyk Tomasz, Migaczewska Ewa, Stojkow Maria, Żuchowska-Skiba Dorota (2016), *Aktywni Niepełnosprawni? Obywatelski i społeczny potencjał środowiska niepełnosprawnych*, Wydawnictwa AGH, Kraków.
- Morris Jenny (2001), *That kind of life? Social exclusion and young disabled people with high levels of support needs*, <http://www.leeds.ac.uk/disability-studies/archiveuk/morris/Social%20Exclusion%20and%20young%20disabled%20people%20with%20high%20levels%20of%20support%20needs.pdf>; [dostęp 12.12.2016].

- Patel Karan (2013), *Incremental Journey for World Wide Web: Introduced with Web 1.0 to Recent Web 5.0 – A Survey Paper*, “International Journal of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering”, 3 (10): 410–417.
- Seymour Wendy, Lupton Deborah (2004), *Holding the Line Online: Exploring Wired Relationships for People with Disabilities*, “Disability & Society”, 19 (4): 291–305.
- Sheldon Alison (2010), *Changing Technology*, [w:] John Swain, Sally French, Collin Barnes, Carol Thomas (red.), *Disabling Barriers – Enabling Environments*, Sage, London.
- Shpigelman Carmit-Noa, Gill Carol J. (2014), *Facebook Use by Persons with Disabilities*, “Journal of Computer-Mediated Communication”, 19: 610–624.
- Stojkow Maria, Żuchowska-Skiba Dorota (2015), *Aktywność osób z niepełnosprawnościami na profilach i forach społecznościowych w społeczeństwie sieci*, „Polityka Społeczna”, 5–6 (42): 17–21.

TOWARDS INTEGRATION – THE IMPORTANCE OF SOCIAL NETWORKING SITES FOR PEOPLE WITH DISABILITIES IN POLAND

Summary

Modern societies change under the influence of new technologies. This affects the situation of people with disabilities. For this environment, modern media and IT solutions can be a chance to be fully mainstreamed in social life. This requires the use of potential in these technologies by people with disabilities. Their absence from the Internet is due to the lack of access to new technologies or the ability to use them, causing the area to become another area of social exclusion of this social category. This is particularly important today as we deal with the evolution of web technology. Web 2.0, especially social networking sites, creates a new field for integrating people with disabilities into society. In this regard, the primary purpose of this chapter will be to show the meaning that social networking sites play for the social inclusion of people with disabilities in the present.

Keywords: social media, social networks, integration, inclusion, Web 2.0, disability.
